

Összefoglaló az Aarhusi Egyezményről

1. Történet

Az Aarhusi Egyezményt (a továbbiakban: Egyezmény)¹ 1998-ben fogadták el az ENSZ EGB égisze alatt Dániában, Aarhus városában. Magyarország az Egyezményt a 2001. évi LXXXI. törvénnyel hirdette ki, az Európai Unió Tanácsa 2004 decemberében hozott határozatot az Egyezmény uniós ratifikációjáról.

2. Tartalmi összefoglaló

Az Egyezménynek három pillére van, melyek a környezeti ügyekben a nyilvánosság – így különösen a környezetvédelmi céllal létrejött társadalmi szervezetek – részére biztosítanak jogosítványokat. Ezek:

- a) környezeti információkhoz való hozzáférés („access to information”);
- b) részvétel környezeti ügyekben való döntéshozatali eljárásokban („access to decision-making”);
- c) jogorvoslathoz való jog („access to justice”).

Ad a) környezeti információkhoz való hozzáférés

A szabályozás lényege, hogy a környezeti ügyek legszélesebb köréhez kapcsolódó legszélesebb körű, a hatóságok által vagy részére birtokolt információk kapcsán előírja, hogy azokat bármely kérelmező részére, érdekeltség bizonyítása nélkül hozzáférhetővé kell tenni (passzív adatszolgáltatás). A kérelem visszautasításának jogalapja taxatív fel van sorolva és megszorítóan értelmezendő. Emellett az Egyezmény progresszíve a részes felek kötelezettségévé teszi az aktív környezeti adatszolgáltatást, lehetőség szerint elektronikus formában (aktív adatszolgáltatás).

Ad b) részvétel környezeti ügyekben való döntéshozatali eljárásokban

Az Egyezmény mellékletében felsorolt tevékenységek „engedélyezése” kapcsán a részes államoknak biztosítaniuk kell, hogy a projekt dokumentumait az érintett nyilvánosság megismerhesse, arra kellő időben észrevételt tehessen. A hatóságoknak az eljárás során tett lakossági – illetve mint privilegizált ügyfél: – zöld társadalmi szervezetek véleményét figyelembe kell vennie. Kiemelendő, hogy az EU tagállamok értelmezésében a környezeti hatásvizsgálat minősül az Egyezmény szerinti „engedélyezési eljárásnak”.

Ad c) jogorvoslathoz való jog

A fenti két jogosultsághoz kapcsolódó kiegészítő jog. Amennyiben az a) információs jogának vagy b) döntéshozatalban való részvételi jogának gyakorlása kapcsán hozott hatósági határozatot az ügyfél jogellenesnek ítéli, biztosítani kell számára a megfelelő közigazgatási és bírói jogorvoslatot.

¹ A környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény

3. Magyarországi végrehajtás

Formális megfelelés

Magyarország az aarhusi alapelveket a 90-es évek eleje/közepe óta végrehajtja. Az adatvédelmi törvény (1992. évi LXIII. törvény) 1992 óta széles körben biztosítja a környezeti adatnyilvánosságot, illetve a környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. törvény) magas szinten statuálta a környezetvédelmi civil szervezetek részvételi jogát a különböző hatósági eljárásokban. E tekintetben kiemelendő még a Legfelsőbb Bíróság jogfejlesztő tevékenysége is: az LB a részvételi jogokkal kapcsolatos divergáló értelmezéseket kiküszöbölendő 2004-ben jogegységi döntést fogadott el (1/2004). A magyar szabályozás formális megfelelését mind az Aarhusi Megfelelési Bizottság („Compliance Committee”), mind pedig az Európai Bíróság több ízben is vizsgálta.

Gyakorlati végrehajtás

Az Egyezmény végrehajtása meglehetősen egyenetlen. Általában elmondható, hogy a környezetvédelmi felügyelőségek mintegy tízéves tapasztalat eredményeképp nagyjából precízen betartják a társadalmi részvételre vonatkozó szabályokat (erre annál is inkább szükség van, mert a széles ügyféli jogkör eredményeképp ezen ügyekben hozott határozatokat nagy számban támadják meg bíróság előtt a civil szervezetek). Sokkal inkább problematikus a más, tipikusan az építési vagy közlekedési hatóságok előtt folytatott eljárásokban való megfelelő részvétel biztosítása, ahol is gyakori az ügyféli jogokat erősen szűkítő értelmezés.

Hasonlóképpen vannak problémák az információs szabadság gyakorlatával kapcsolatban. Mind a felügyelőségek, mind az egyéb – nem primer környezetvédelmi – hatóságoknál előfordul, hogy rendelkezésre álló adatokhoz való hozzáférést jelentős összegű pénzért akarják biztosítani (vagy még úgy sem).

Kiemelt ügyek

Az Egyezmény végrehajtását mind az Európai Bizottság, mind az Egyezmény sui generis végrehajtás-ellenőrző testülete: a Compliance Committee is nyomon követi. Az Európai Bizottság tevékenysége azért érdemel kiemelt figyelmet, ugyanis az összes európai uniós támogatást élvező projekt kapcsán kötelező az Egyezmény rendelkezéseit betartani. Amennyiben a hatásvizsgálati vagy egyéb kapcsolódó eljárás közrészvételi szabályai sérülnek, az Európai Bizottság felfüggeszti a támogatás kifizetését (ez annál inkább problematikus, mert a projektek kapcsán tipikus az utófinanszírozás). A Compliance Committee – mint az Egyezmény saját szerve – szintén megállapíthatja, hogy sérült az Egyezmény végrehajtása, az Európai Bizottsággal ellentétben szankcionálási jogkörrel azonban nem rendelkezik.

- 2005. év végén az M0-ás autópálya keleti szektorának két szakasza kapcsán is vizsgálódott az Európai Bizottság. A KvVM aktív részvételével sikerült a felmerült problémát tisztázni, melynek eredményeképp kifizetésre került a felfüggesztett 66 M euró támogatási összeg.
- 2003 és 2005 során a Levegő Munkacsoport panaszt tett a Compliance Committee előtt, mely szerint a hazai autópálya-engedélyeztetés (frissen módosított) szabályai

ellentétek az Egyezményel. A KvVM jogásza által képviselt eljárásban a Compliance Committee elfogadta azon kormányzati érvelést, mely szerint a módosított szabályok – bár szűkítik a részvételi jogokat – még az Egyezmény keretei között maradnak. A Compliance Committee felkérte Magyarországot, hogy a továbbiakban ne szűkítse az közrészvétel lehetőségét.

4. A KvVM tevékenysége

Az Egyezmény nemzetközi képviseletét a KvVM látja el (kapcsolattartó: dr. Fábíán Eszter tanácsos, 449, EKJKF). A tárca Aarhusi Munkacsoportot üzemeltet, amely fennállása óta csak két alkalommal ülésezett.

Készítette: Baranyai Gábor

Hasznos honlapok:

www.kvvm.hu

www.kothalo.hu

www.foek.hu

www.emla.hu